
HANDLEIDING

Een erfgoedinventaris onderhouden Administratieve correcties in de wetenschappelijke inventaris 27.09.2022

Ons beleidsveld staat niet stil, onze regelgeving evolueert. Het agentschap Onroerend Erfgoed kan niet garanderen dat de informatie uit deze richtlijn actueel is op het moment dat je het leest. Kijk voor de meest actuele informatie altijd op onze website www.onroenderfgoed.be.

INHOUD

1	Administratieve controle van de bestaande inventaris	3
2	Hoe vat je een administratieve controle aan?	3
2.1	Via excellijst	3
2.2	Via shapefile	4
3	Welke gegevens kun je controleren?	5
3.1	Fysieke toestand: bewaard/niet bewaard	5
3.2	Erfgoedwaarde: aanwezig/niet aanwezig	5
3.3	Adres	5
3.4	Afbakening van het erfgoedobject	6
3.4.1	Algemeen uitgangspunt	6
3.4.2	Bijzonderheden: concordantie met aanduidingsobjecten	7
3.4.3	Bijzonderheden: complexe objecten	8
3.4.4	Bijzonderheden: kleine objecten	9
3.4.5	Bijzonderheden: ensembles	10
3.4.6	Bijzonderheden: deels bewaarde en gesloopte objecten	10

1 ADMINISTRATIEVE CONTROLE VAN DE BESTAANDE INVENTARIS

Het actueel houden van de inventaris van bouwkundig en landschappelijk erfgoed binnen je grond- of werkingsgebied is een belangrijke basis voor het onroerenderfgoedbeleid. Administratieve en inhoudelijke controles van de bestaande objecten in de wetenschappelijke inventaris zijn een eerste stap om hiertoe te komen. Deze handleiding gaat in op het aanvatten en uitvoeren van administratieve controles. Het inhoudelijk controleren van een inventaris wordt toegelicht in een andere handleiding, die je kan vinden op de website van het agentschap.

Elk erfgoedobject wordt geregistreerd aan de hand van administratieve basisgegevens. Zo wordt het onroerend goed afgebakend met een polygoon op kaart met het Grootchalig Referentiebestand (GRB) als onderlaag. Het adres wordt overgenomen uit het Centraal Referentieadressenbestand (CRAB). Daarnaast wordt de actuele bewaringstoestand bijgehouden, zowel op het vlak van fysieke aanwezigheid als erfgoedwaarde. De toepassingen van het agentschap voorzien een aantal handige tools, die je toelaten een overzichtelijke lijst of bestand te genereren, waarin de administratieve gegevens worden verzameld en systematisch gecontroleerd kunnen worden.

Deze handleiding is enkel van toepassing op de wetenschappelijke inventaris van het onroerend erfgoed, dus beperkt zich tot de erfgoedobjecten. Fiches van aanduidingsobjecten vallen hier niet onder. Aanduidingsobjecten vormen een weerslag van de juridische gevolgen van een bepaald vaststellings- of beschermingsbesluit. Hierdoor ligt hun afbakening op kaart vast. Enkel het adres houden we voor vaststellingen van na 2015 en voor beschermingen actueel. Inhoudelijk worden deze fiches in principe niet aangepast.

2 HOE VAT JE EEN ADMINISTRATIEVE CONTROLE AAN?

Wanneer je een administratieve controle wilt aanvatten van de erfgoedobjecten gepubliceerd op de inventaris van het onroerend erfgoed, moet je eerst beschikken over een volledig overzicht van de beschikbare gegevens binnen een bepaald grond- of werkingsgebied. Een dergelijke lijst laat toe het overzicht te behouden, de controle systematisch uit te voeren voor alle objecten binnen het afgebakende gebied en de nodige aanpassingen op een uniforme manier te verzamelen, zodat deze in een volgende stap efficiënt verwerkt kunnen worden in de inventaris van het onroerend erfgoed. Het genereren van een dergelijke basislijst is het eenvoudigst via een excellijst. Voor de controle van afbakening kan je ook werken met een shapefile.

2.1 VIA EXCELLIJST

De eenvoudigste manier om **correcties van fysieke toestand, erfgoedwaarde en adres** te verzamelen, is onder de vorm van een **Excellijst**. Een Excellijst kan je aanmaken vanuit de Inventaris van het Onroerend Erfgoed. Hier lees je hoe je dat doet:

- Ga naar het zoekformulier erfgoedobjecten:
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/zoeken>
- Duid bij “Disciplines” de gewenste discipline(s) aan: “Bouwkundig” en/of “Landschappelijk”. Vink de andere disciplines uit.
- Bij “Omvang” kies je voor “element” en vink je “geheel” uit.

- Bij “Locatie” vul je de gemeente in waarvoor je de gegevens opvraagt. Je kunt niet meer dan één gemeente per keer opvragen.
- Klik onderaan het formulier op “Zoeken”.
- Je krijgt een overzicht “Resultaten erfgoedobjecten”.
- Rechtsboven op je scherm klik je “Resultaten exporteren” aan.
- Er wordt een csv-bestand gemaakt. Open dat bestand.
- Je gaat dit nu opslaan als een Excel, met volgende stappen:
 - Selecteer kolom A.
 - Klik bij “Gegevens” op “Tekst naar kolommen”.
 - Stap 1: Kies “Gescheiden”. Volgende.
 - Stap 2: Kies “Komma”. Volgende.
 - Stap 3: Kies “Standaard”. Voltoeien.
 - Sla de lijst nu op als Excel.

Opgelet: de csv-export via het zoekformulier is beperkt tot 2000 objecten. Voor grotere gemeentes is het dus handiger om de volledige lijst via <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/downloads> te downloaden. Dit csv-bestand kan je omvormen tot een Excel en daarin kan je vervolgens selecteren op discipline, omvang en locatie.

In de basislijst kan je de kolommen locatie, status en erfgoedwaarde controleren.

Je kan hierin ook een extra kolom aanmaken met de titel “opmerkingen”. Deze kolom laat toe om wijzigingen en opmerkingen te noteren, die relevant zijn voor de verdere verwerking (bijvoorbeeld is gesloopt, is verbouwd, adres is gewijzigd naar XXX, huisnummer is gewijzigd naar XXX,...). Je kan hierin ook opmerkingen vermelden over bijkomende aspecten van de fiche, bijvoorbeeld dat de afbakening van een object aangepast moet worden. Het is ook nuttig om de regels waarin een aanpassing moet doorgevoerd worden, te markeren in een opvallende kleur.

2.2 VIA SHAPEFILE

Als de **afbakening van een erfgoedobject moet aangepast worden**, kan je dit ook via **shapefile** doen:

- Ga naar de downloadpagina van het geoportaal: <https://geo.onroerenderfgoed.be/downloads>
- Download het pakket “Erfgoedobjecten (wetenschappelijke inventarissen)”.
- Pak het zip-bestand uit.
- Open de gewenste lagen in een GIS-omgeving, bijvoorbeeld de lagen van de bouwkundige of landschappelijke elementen.
- Filter door middel van de kolom “locatie “op gemeente.

Controleer nu de afbakeningen van beide lagen en pas deze aan waar nodig.

Het is belangrijk om aanpassingen duidelijk te vermelden in de attribuentabel, zodat deze makkelijk teruggevonden kunnen worden in functie van de verdere verwerking. Maak hiervoor een extra kolom “gewijzigd” aan, waarin je met “ja/nee” aanduidt of er aanpassingen gemaakt werden aan de afbakening.

Je kan de correcties van **fysiske toestand**, **erfgoedwaarde** en **adres** ook invoeren in de attribuentabel van de shapefiles, als je dat wenst. In de attribuentabel van de shapefile kan je een kolom “opmerkingen” toevoegen om correcties op de administratieve gegevens te vermelden.

3 WELKE GEGEVENS KUN JE CONTROLEREN?

Alle erfgoedobjecten worden geregistreerd aan de hand van een aantal administratieve basisgegevens, die opgenomen zijn in de overzichtslijst waarmee je de controle aanvat. Zo wordt voor alle onroerende goederen in de wetenschappelijke inventaris de bewaringstoestand bijgehouden. Dit omvat zowel de fysieke toestand van een goed, als de status van de erfgoedwaarde. Een goed wordt ook altijd geïdentificeerd aan de hand van een afbakening op kaart en een adres. Graag geven we voor de controle van elk van deze gegevens een aantal basisprincipes en vuistregels mee.

3.1 FYSIEKE TOESTAND: BEWAARD/NIET BEWAARD

Erfgoedobjecten die zijn gesloopt of gekapt, moeten als fysieke toestand “Niet bewaard” krijgen. Het is belangrijk dat enkel objecten die **effectief gesloopt of geroid** zijn, worden geregistreerd. Panden waarvoor een sloopvergunning werd toegekend maar waarvan de sloop nog niet werd uitgevoerd, kunnen nog niet als gesloopt geregistreerd worden. Hetzelfde geldt voor bomen waarvoor een kapvergunning werd afgeleverd, maar die nog niet werd uitgevoerd. Een boom die werd gekapt maar in de toekomst opnieuw wordt aangeplant, krijgt voorlopig als fysieke toestand “Niet Bewaard”. Eens de heraanplant is gebeurd, kan dit gewijzigd worden naar “Bewaard”.

Voor ruimere objecten zoals tuinvijken, begijnhoven en parken primeert de ensemblewaarde van het geheel. Daarom blijft de fysieke toestand van een site op “Bewaard”, ook al zijn er één of meerdere constructies of erfgoedelementen gesloopt, geroid of aangepast. De fysieke status wordt pas aangepast naar “Niet bewaard” als alle beschreven erfgoedkenmerken en -elementen verdwenen zijn.

3.2 ERFGOEDWAARDE: AANWEZIG/NIET AANWEZIG

Erfgoedobjecten die **effectief gesloopt of geroid** zijn, krijgen de markering dat de erfgoedwaarde “Niet aanwezig” is. Objecten waarvan de **erfgoedwaarde is verdwenen** door een **zware aanpassing** of verbouwing, worden ook gemarkeerd. Dit kan ook het geval zijn bij ruimere sites en ensembles waarvan een groot deel van de erfgoedkenmerken en -elementen verloren zijn gegaan en de erfgoedwaarde van het ensemble dus niet langer bewaard is. Onder de titel “Erfgoedwaarde” wordt dit dan aangeduid als “Niet aanwezig”.

In het geval van verlies van erfgoedwaarde door een ingrijpende aanpassing of verbouwing, is het nuttig om als opmerking een korte evaluatie te noteren, die verduidelijkt waarom geoordeeld werd dat de erfgoedwaarde is verdwenen. Het kan interessant zijn om bij latere vragen, de motivatie achter de aanpassing op die manier te kunnen reconstrueren. Ook werkfoto's van na een verbouwing of ingrijpende wijziging kunnen dit mee illustreren.

3.3 ADRES

Adressen in de inventaris worden geregistreerd op basis van de adresgegevens van het Centraal Referentieadressenbestand (CRAB). Bij controle kijk je na of de adressen juist en volledig zijn.

Alle adressen van een erfgoedobject worden opgenomen. Dit is ook het geval bij hoekpanden, meergezinswoningen of appartementsgebouwen, of bij grotere ensembles, zoals tuinvijken en begijnhoven. Bij “heterogene” objecten zoals grotere stads- of dorpsgezichten, worden geen afzonderlijke adressen toegekend. Enkel de straten die (deels) binnen de afbakening gelegen zijn, worden toegekend.

kan gesteld worden dat de tuin min of meer doorloopt. Ook hier verduidelijken de titel, de erfgoedkenmerken en de beschrijving op basis van erfgoedkenmerken wat tot het geïnventariseerde object behoort.

De beschrijving van het erfgoedobject vormt de leidraad voor de afbakening.

Opgelet! Deze beschrijving bevat soms verwijzingen naar een toestand uit het verleden of naar de ruimere omgeving. Deze onderdelen maken geen deel uit van de polygoon.

Aandachtspunten

- Bij rijwoningen en villa's tekenen we steeds de tuin mee in. Zelfs als dit een apart perceel is dat niet beschreven is. We beperken ons wel tot de percelen waarvan we zeker zijn dat ze tot het object behoren.
- Bij kerken tekenen we steeds het kerkhof mee in. Zelfs als dit een apart perceel is dat niet beschreven is. Opgelet! Omliggende parkings tekenen we niet mee in.
- Voor toegangsdreeven en erfopritten gelden de volgende afspraken:
 - De toegangsdreef of erfoprit maakt deel uit van een perceel dat we opnemen in de polygoon, bijvoorbeeld hetzelfde perceel als een hoeve, of hetzelfde perceel als een boomgaard bij een hoeve: de toegangsdreef of erfoprit is automatisch opgenomen.
 - De toegangsdreef of erfoprit heeft een afzonderlijk perceel dat enkel de dreef of de oprit beslaat: we voegen dit perceel toe aan de polygoon, zelfs wanneer de dreef of oprit niet expliciet wordt beschreven. De maximale intekening blijft dus van kracht.
 - De toegangsdreef of erfoprit heeft geen afzonderlijk perceel, of maakt deel uit van een extreem groot perceel dat niet tot het object behoort: we nemen de dreef of oprit niet op in de afbakening wanneer deze niet expliciet wordt beschreven. Wanneer de dreef of oprit wel wordt beschreven, voegen we toch het volledige perceel toe, tenzij we de afbakening kunnen kopiëren uit een landschapselement of aanduidingsobject van een bescherming.
- Bij landschappelijke elementen tekenen we waar mogelijk in op basis van de percelering van het GRB maar wordt de afbakening verfijnd op basis van de meest recente orthofoto. Bij dijken, wegen, spoorwegbeddingen, kanalen etc. is het immers belangrijk om ook de bermen die vaak geen afzonderlijk perceel hebben, op te nemen in de afbakening.

3.4.2 Bijzonderheden: concordantie met aanduidingsobjecten

Erfgoedobject = een item in een wetenschappelijke inventaris

Aanduidingsobject = een item in een vastgestelde inventaris, of een beschermd item

We streven ernaar om de polygoon zo veel mogelijk te laten samenvallen met de polygoon van het overeenkomstige monument, stads-of dorpsgezicht, of cultuurhistorisch landschap.

Opgelet! De vuistregels blijven primeren:

- Alle gerelateerde percelen, inclusief het erf, de tuin of het park, worden gegroepeerd en ingetekend in het erfgoedobject, zelfs als deze niet mee beschermd zijn. Bijvoorbeeld bij een herenhuis waarvan enkel het pand zelf beschermd is, tekenen we toch alle gerelateerde percelen, inclusief de tuin, in.
- Enkel de gerelateerde percelen worden gegroepeerd, zelfs als er nog andere percelen beschermd zijn. Bijvoorbeeld wanneer een hoeve en zijn omgeving beschermd zijn als dorpsgezicht, nemen we enkel de polygoon van de bescherming over indien de omgeving bestaat uit bijhorende boomgaarden en moestuinen, niet wanneer deze bestaat uit een dorpskom.

We kunnen dus stellen dat de polygoon van een wetenschappelijk of vastgesteld item steeds even ruim of ruimer zal zijn dan de polygoon van een bescherming, tenzij de bescherming een veel ruimere omgeving beslaat, bijvoorbeeld een hoeve met een aansluitende dorpskom.

Opgelet! Bij het overnemen van een polygoon van een aanduidingsobject (bescherming) maken we een abstractie van eventuele historische toestanden van het GRB. We actualiseren de polygoon naar de meest recente versie van het GRB.

Voorbeeld: de bescherming omvat louter het landhuis en de walgracht. Bij het erfgoedobject tekenen we het volledige domein in.

3.4.3 Bijzonderheden: complexe objecten

In uitzonderlijke gevallen, waarbij er zich meerdere objecten op een perceel bevinden of een object werd opgeslorpt door een groter geheel, opteren we ervoor om een afbakening te kopiëren uit het gebouw aan de grond (GBG) in plaats van uit het administratief perceel (ADP) van het GRB.

Neoclassicistisch herenhuis

bouwkundig element

Actief ID: 5385 URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/5385>

Compagnie Continentale d'Importation

bouwkundig element

Actief ID: 302393 URI: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/302393>

Voorbeeld: deze twee objecten bevinden zich op hetzelfde perceel. Om de situatie te verduidelijken, kopiëren we de afbakeningen uit het gebouw aan de grond (GBG) in plaats van uit het administratief perceel (ADP) van het GRB, wat tweemaal dezelfde afbakening zou opleveren.

3.4.4 Bijzonderheden: kleine objecten

Kleine objecten zoals bunkers, kapellen, kiosken, standbeelden, waterpompen, wegkruisen, wegwijzers, bomen, poelen,... beschikken niet altijd over een eigen administratief perceel (ADP) of een afbakening als gebouw aan de grond (GBG) of als kunstwerk (KNW).

We hanteren volgende hiërarchie:

- Wanneer het object beschikt over een eigen perceel, kopieer je het administratief perceel (ADP), tenzij het perceel niet wordt beschreven en buitenproportioneel groot is. Dan kopieer je de afbakening als gebouw aan de grond (GBG) of als kunstwerk (KNW).
- Wanneer het object louter beschikt over een afbakening als gebouw aan de grond (GBG) of als kunstwerk (KNW), wordt deze afbakening overgenomen.
- Wanneer het object niet voorkomt in het GRB, tekenen we een cirkel die net zo groot is als het object. Omwille van de zichtbaarheid hanteren we evenwel een minimale diameter van twee meter.
- Bij kleine landschappelijke elementen zoals hagen of poelen wordt de contour ingetekend op basis van de orthofoto. Voor individuele bomen wordt de grootste kruinomtrek ingetekend (ook op basis van de orthofoto).

Opgelet! Kijk uit voor elektriciteitscabines et cetera met een eigen administratief perceel (ADP) die zich vaak in de nabijheid van kleine objecten bevinden. Verifieer via de orthofoto of het administratief perceel (ADP) ook daadwerkelijk het kleine object betreft.

3.4.5 Bijzonderheden: ensembles

Bouwkundige en/of landschappelijke ensembles zijn erfgoedobjecten waarvan de erfgoedwaarde van het geheel primeert op de erfgoedwaarde van de verschillende onderdelen. Zij hebben vaak een grotere schaal, en het straatbeeld of het landschap, en de beleving van het ensemble spelen een grote rol. Typische voorbeelden van ensembles zijn begijnhoven, tuinwijken, parken en kasteeldomeinen.

Ensembles worden afgebakend met een grote aaneengesloten polygoon.

We nemen straten, pleinen, dreven en tuin- en parkpercelen die integraal deel uitmaken van het ontwerp mee op. Voorbeelden zijn een centraal plein bij een begijnhof, verbindende straten en pleinen tussen meerdere onderdelen, of de toegangsdraven van een kasteeldomein. We doen dit door de hoekpunten van de belendende percelen te verbinden.

Opgelet: de percelen van gesloopte of aangepaste onderdelen worden niet uit de polygoon geknipt en blijven opgenomen in de afbakening. Indien er een groot aaneengesloten gedeelte aan de rand van het ensemble werd gesloopt, wordt de afbakening wel ingeperkt.

3.4.6 Bijzonderheden: deels bewaarde en gesloopte objecten

Het globale uitgangspunt is dat de actuele toestand steeds de referentietoestand van het object is. Dit geldt zowel bij het toevoegen van een nieuw object, als bij het bewerken van een bestaand object. Dit betekent dat (bijna) iedere situatie benaderd wordt zoals dit bij een nieuwe inventarisatie zou gebeuren:

- We baseren onder meer de benaming, de polygoon, het adres, de beschrijving op basis van de erfgoedkenmerken, de erfgoedkenmerken, de status en de erfgoedwaarde op de actuele toestand.
- We nemen de historiek van de site op in de beschrijving.

Toch zijn er een aantal specifieke uitzonderingen.

Controleer daarom altijd in welke van de drie onderstaande scenario's je werkt.

1) Deels bewaarde elementen:

- We herwerken alle deels bewaarde objecten tot bewaarde objecten. Bijvoorbeeld de fiche '19de-eeuwse fabriek met schoorsteen', waarvan enkel de schoorsteen werd gesloopt, herwerken we tot '19de-eeuwse fabriek'. De fiche 'hoeve met bakhuis', waarvan enkel nog het bakhuis is bewaard, herwerken we tot 'bakhuis'.
- Welke aanpassingen er nodig zijn aan de polygoon hangt af van wat er gesloopt werd:

- Het grootste gedeelte van de site is bewaard. Slechts enkele onderdelen werden gesloopt. Bijvoorbeeld een 19de-eeuwse fabriek, waarvan de schoorsteen werd gesloopt. We tekenen nog steeds de volledige site in, en knippen geen gaten in het perceel. De titel, erfgoedkenmerken en beschrijving op basis van erfgoedkenmerken verduidelijken wat wordt geïnventariseerd of vastgesteld.
- Het grootste gedeelte van de site is niet bewaard. Slechts enkele onderdelen bleven bewaard. Bijvoorbeeld een hoeve met bakhuis, waarvan de schuur en het bakhuis zijn bewaard. Ook hier tekenen we nog steeds de volledige site in, en knippen geen gaten in het perceel. Wanneer een groot aaneengesloten gedeelte aan de rand van de site werd verkaveld, laten we deze ‘nieuwe’ percelen wel uit de afbakening.
- Het grootste gedeelte van de site is niet bewaard. Slechts een pand bleef bewaard. Als het hoofdvolume nog aanwezig is, zullen we in de meeste gevallen nog steeds de volledige site intekenen. Bijvoorbeeld een kasteeldomein met oranjerie, waarvan de oranjerie werd gesloopt. Als enkel nog een ‘nevenvolume’ aanwezig is, zullen we de polygoon in de meeste gevallen inkrimpen tot het gebouw aan de grond (GBG), omdat de volledige site vaak buitenproportioneel groot is. Bijvoorbeeld een hoeve met bakhuis, waarvan enkel het bakhuis nog bewaard is.

2) Deels bewaarde ensembles:

- Hier blijft de erfgoedwaarde van het geheel primeren. De sloop van enkele panden doet hier geen afbreuk aan.
- Dit betekent dat we de intekening van het geheel normaal gezien niet wijzigen. Bijvoorbeeld bij een begijnhof waarvan enkele huisjes zijn gesloopt knippen we geen ‘gaten’ in de polygoon. Indien er een groot aaneengesloten geheel aan de rand van het geheel werd gesloopt, is het wel mogelijk om de polygoon aan te passen naar een kleiner aaneengesloten geheel.

3) Volledig gesloopte elementen en gehelen:

- We wijzigen de fysieke status naar “Niet bewaard” en duiden de erfgoedwaarde aan als afwezig.
- We voeren geen inhoudelijke actualisatie uit.
- We behouden de intekening van het element of geheel. Deze locaties worden niet blanco gelaten. Wanneer de exacte locatie niet meer valt te achterhalen, of de perceelsgrenzen compleet gewijzigd zijn, tekenen we een cirkel in die een indicatie geeft van de vroegere locatie. Deze cirkel is ongeveer net zo groot als het oorspronkelijke object. Omwille van de zichtbaarheid hanteren we een minimale diameter van twee meter.

